

ΕΠΙΦΑΝΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ Ο ΣΚΙΑΘΙΟΣ

‘Ο ‘Επιφάνιος Δημητριάδης’, ὅπως ὁ ἴδιος γράφει εἰς τὴν Αὐτοβιογραφίαν του, ἐγεννήθη εἰς τὴν νῆσον Σκιάθον τὸ 1760:

*Τῷ χιλιοσιῶ ἑπτακοσίῳ ἔτει
σὺν ἕξ δεκάκισ ἀνέθωρα γαστέρος,*

¹ Γ. Βαλέτα, Παπαδιαμάντης, ἡ ζωὴ, τὸ ἔργο, ἡ ἐποχὴ του, Μυτιλήνη 1940, σ. 86. Τοῦ αὐτοῦ, Ἀνθολογία τῆς δημοτικῆς πεζογραφίας, τόμος πρῶτος, Ἀθήνα 1947, σ. 571-572. Γ. Βερίτη, Τὸ ἀναμορφωτικὸ κίνημα τῶν κολλυβάδων καὶ οἱ δύο Ἀλέξανδροι τῆς Σκιάθου (Ἀκτίνες, ἔτ. 5', 1943, ἀρ. τεύχ. 36, σ. 106). Α. Παπαδοπούλου-Βρετοῦ, Νεοελληνικὴ Φιλολογία, μέρος Β', ἐν Ἀθήναις 1857, σ. 105 καὶ 261. Γ. Δελιγιάννη, Τὸ σχολεῖον τοῦ Ρήγα Φεραίου Ζαγοῤῃς (Πανθεσσαλικὸ Λεύκωμα, ἔτ. Α', 1927, σ. 227). Ἐπιφάνιος Δημητριάδου, Αὐτοβιογραφία (Νέος Ἑλληνομνήμων, τόμ. ΙΓ', 1916, σ. 425-430). Τρύφ. Εὐαγγελίδου, Ἡ νῆσος Σκιάθος καὶ αἱ περὶ αὐτὴν νησίδες, Ἀθήναι 1913, σ. 137-139. Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ παιδεία ἐπὶ Τουρκοκρατίας, τόμ. Β', ἐν Ἀθήναις 1936, σ. 89. Γεωργίου Ζαβείρα, Νέα Ἑλλάς ἢ ἑλληνικὸν θέατρον, ἔκδ. Κρέμου, Ἀθήναι 1872, σ. 532. Γ. Δ. Κ(ορομηλᾶ), Δημητριάδης Στέφανος (Μ. Ε. Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμ. Θ', 1929, σ. 115). Σπυρ. Λάμπρου, Ἐπιφάνιος Δημητριάδης ὁ Σκιάθος [προλογικὸν σημεῖωμα εἰς τὴν ἔκδοσιν δύο ἔργων του] (Νέος Ἑλληνομνήμων, τόμ. ΙΓ', σ. 422-425). Α. Μ(ωραϊτίδου), Προλογικὸν σημεῖωμα εἰς τὴν Παγκόσμιον Πανήγυριν (Παρνασσός, τόμ. Η', 1884, σ. 394-396). Τοῦ αὐτοῦ, Μὲ τοῦ Βορηᾶ τὰ Κύματα, σειρὰ Α', Ἀθήναι 1922, σ. 112. Τοῦ αὐτοῦ, Μὲ τοῦ Βορηᾶ τὰ Κύματα, σειρὰ Δ', Ἀθήναι 1925, σ. 67, 105, 108, 126 καὶ 137. Δημ. Ξενάκη, Ἐξέχουσαι προσωπικότητες ἐν Πηλῶ καὶ Βόλῳ κατὰ τὴν ΙΘ' ἑκατονταετηρίδα, Βόλος 1933, σ. 98. Α. Παπαδιαμάντη, Τὰ μαῦρα κούτσουρα (διήγημα εἰς τὸν τόμον *Τὰ μετὰ θάνατον. Ἡ Χολεριασμένη*, ἔκδ. Φέξη, ἐν Ἀθήναις 1915, σ. 70). Ματθαίου Παρανάκα, Σχεδίασμα περὶ τῆς ἐν τῷ ἑλληνικῷ ἔθνει καταστάσεως τῶν γραμμάτων, Κωνσταντινούπολις 1867, σ. 176. Παναγ. Πατριαρχέα, Φίλιππος Ἰωάννου ὁ ἀπὸ καθέδρας Ἑλλην φιλόσοφος τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ἐν Ἀθήναις 1936, σ. 12. Κ. Σάθα, Νεοελληνικὴ Φιλολογία, Ἀθήναι 1868, σ. 617. Τοῦ αὐτοῦ, Τουρκοκρατουμένη Ἑλλάς, Ἀθήνησι 1869, σ. 586. Ἰω. Ν. Φραγκούλα, Ἐνα ἀνέκδοτο γράμμα τοῦ Ἀλεξ. Μωραϊτίδου (Νέα Ἐστία, τόμ. 33ος, 1943, ἀρ. τεύχ. 379, σ. 376). Καὶ Γ. Α. Ἀποστολίδου, Τὰ περὶ τῆς νήσου Σκιάθου, μελέτη ἀνέκδοτος.

Σάρρης ¹ τε υἱὸς καὶ πατὴρ Δημητρίου,
 φύντων ἀγαθῶν, εὐσεβῶν, χριστωνύμων,
 ἐν Σκιάθῳ νήσῳ τε τῇ φίλῃ πάτρῃ.
 Ὁ δ' ἱεράρχης Διονύσιος γέρον,
 ἀναλαβὼν με ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος,
 Ἐπιφάνιον ὠνόμασεν τοῦνομα ².

³Ἦτο δευτέρος υἱὸς τοῦ Δημητράκη Οἰκονόμου, πού ἦτο ἀπὸ τοὺς προε-
 στοὺς τῆς νήσου καὶ ἀπέθανε καλόγηρος με τὸ ὄνομα Λαυτῆ καὶ ἀδελφὸς τοῦ
 ἱερομονάχου Ἀλυπίου, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν ἔγινεν
 ἡγούμενος εἰς τὴν μονὴν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Σκιάθου. Ὁ πατέρας του
 Δημητράκης διεκρίθη καὶ διὰ τὴν ἀγάπην του πρὸς τὰ γράμματα, ὀλόκληρον
 δὲ ἰδιόκτητον μονὴν, τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου τοῦ Κρουφοῦ, με
 τὰ «ὑποστατικά» της, τὴν προσέφερε τὸ 1809 διὰ νὰ ἰδρυθῆ σχολεῖον εἰς
 τὴν Σκιάθον ³.

Ὁ Ἐπιφάνιος ἐσπούδασεν εἰς τὰ ὀνομαστὰ σχολεῖα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης
 τῶν Μηλεῶν, τῶν Ἀμπελακίων καὶ τῆς Πορταριάς. Εἰς τὴν Αὐτοβιογραφίαν
 του γράφει :

*Ζήλω δὲ τῶν μαθημάτων περιφλεγείς
 Δημητριάδος εἰς Μηλέας ἔδραμον
 τῷ χιλιοσιῶ ἑπτακοσίῳ ἔτει,
 δεκάκις ἑπτὰ καὶ ἕξ ἀριθμωμένῳ,
 ὅπου πρόπειραν γραμματικῆς ἠροξάμην
 παρ' Ἀνθίμῳ τε καὶ σοφῷ Ζαχαρίῳ.
 Τῷ ἐβδόμῳ ἔπλευσα εἰς Ἀμπελάκια,
 μᾶλλον μνηθεῖς παρ' σοφῷ Γεωργίῳ.
 Τῷ ὀγδόῳ ἤλαννον εἰς Πορταρίαν
 Ἰωακείμ πρὸς ῥήτορα κλεινὸν λίαν,
 παρ' ᾧ ἐδάην τὴν Λογικὴν Δαμοδοῦ,
 γυμνασμάτων ἄλλα τε, ῥητορικὴν τ' ἐν μέρει ⁴.*

¹ Ὁ Παπαδιαμάντης εἰς τὰ «Μαῦρα κούτσουρα» λανθασμένα γράφει, ὅτι ἡ
 μητέρα τοῦ Ἐπιφανίου ἐλέγετο Ἀρετῆ. Ἀρετίτσα ἦτο τὸ ὄνομα τῆς ἀδελφῆς του,
 τὴν ὁποίαν ἔλαβε σύζυγον ὁ παπποῦς τοῦ Ἀλεξ. Μωραϊτίδου Γεωργάκης Μωραϊτῆς
 (Νέα Ἐστία, ἔτ. 1943, σ. 376).

² Νέος Ἑλληνομνήμων, ἔτ. 1916, σ. 425.

³ Ἰω. Ν. Φραγκούλα, Ἱερὰ Μοναὶ τῆς νήσου Σκιάθου (Ἐκκλησία,
 τόμ. ΙΒ', 1934, ἀρ. φύλ. 14-15, σ. 117). Τοῦ αὐτοῦ, Ἐγγραφα Μονῆς Σκιά-
 θου, ἐν Ἀθήναις 1936, σ. 19-21.

⁴ Νέος Ἑλληνομνήμων, ἔτ. 1916, σ. 426.

Κατόπιν ἐμαθῆτευσεν εἰς τὸν Σλουτζάρογλου Σπαθάρην ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τὸ 1781 ἦλθε πρὸς τὸν Νεόφυτον εἰς τὴν Ρουμανίαν ¹.

Ὅταν ἐτελείωσε τὰς σπουδὰς του ἔγινε γραμματεὺς τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Νικολάου Μαυρογένους. Γραμματεὺς εἰς τὰς παραδουναβίους Ἡγεμονίας ἔκαμε καὶ ἀργότερα, περὶ τὸ 1795, καὶ ἐδῶ φαίνεται ἐγνωρίσθη μὲ τὸν Ρήγαν Φεραῖον, ὁ ὁποῖος ἐπίσης ὡς γνωστὸν ἐχορημάτισε γραμματεὺς τοῦ Ν. Μαυρογένους καὶ ἔγινε φίλος καὶ συνεργάτης του.

Ἐπειτα εἰργάσθη ὡς διδάσκαλος εἰς διάφορα μέρη. Ὑπηρέτησε τὸ 1788 εἰς τὸν Πόρον, ὅπου, καθὼς γράφει εἰς τὴν Αὐτοβιογραφίαν του :

*Καὶ ἦν ἰδεῖν ἔργον τε καὶ πρᾶγμα ξένον
γλῶτταν με διδάσκοντα τὴν ἑλληνίδα,
φωνὴν δὲ μανθάνοντα τὴν ἀλβανίδα.
Ὅνκ εἶχον ἄλλως ἀλβανίζοντας ὄλωσ
παῖδας διδάξαι, μὴ ἐγὼν ἀλβανίσας ².*

Κατόπιν ὑπηρέτησεν εἰς τὴν Ὑδραν, ὅπου οἱ μαθηταὶ του ἔφθασαν τοὺς 60, εἰς τὴν Ζαγοράν τοῦ Πηλίου, εἰς τὴν αὐτὴν τοῦ μητροπολίτου Οὐγγροβλαχίας Φιλαρέτου ἐν Βουκουρεστίῳ καὶ τοῦ διαδόχου του Δοσιθέου, τοῦ ὁποῖου ἦτο συγχρόνως γραμματεὺς καὶ «βιβλιοθήκης μυρῆς ἐπιστάτης, νομικὸς ἄμα καὶ σύνοδος κληρικὸς» ³, καὶ εἰς τὴν Κέα. Ἐδίδαξεν ἀκόμη εἰς τρεῖς περιόδους, τὸ 1798, τὸ 1807 καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος, καὶ εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα Σκιάθον. Εἰς τὴν Σκιάθον τὸ 1807 ἤκουσε μαθήματα ἀπὸ τὸν Ἐπιφάνιον καὶ ὁ Φίλιππος Ἰωάννου, ὁ ὁποῖος ἔγινεν ἀργότερα καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Εἰς τὴν Ζαγοράν δὲ ὑπῆρξε μαθητὴς του καὶ ὁ ἐπίσκοπος Σκιάθου καὶ Σκοπέλου Ματθαῖος.

Ἐπίσης ὁ Ἐπιφάνιος διετέλεσε τὸ 1802 βοεβόδας τῆς νήσου Σκιάθου καὶ τὸ 1803 – 1805 βοεβόδας τῆς νήσου Ἄλωνήσου. Τὸν Σεπτέμβριον 1807 ἔλαβε μέρος εἰς τὴν συνέλευσιν τῶν ἀρματολῶν τοῦ Ὀλύμπου, ἣ ὁποία ἔγινεν εἰς τὴν Σκιάθον διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος, καὶ τὸ 1821 παρενρέθη εἰς τὴν ἄλωσιν τῆς Τριπόλεως. Ἀπέθανε δὲ εἰς τὴν νήσον Κέα, ὅπου εἶχε κατοικήσει τελευταῖα οἰκογενειακῶς ⁴, τὸ 1827.

¹ Ἐσφαλμένα ὁ Παπαδιαμάντης γράφει, ὅτι ὁ Ἐπιφάνιος ἐσπούδασεν εἰς τὰ Γιάννενα. Ὁ Τρύφ. Εὐαγγελίδης ἀναφέρει, ὅτι ὁ Ἐπιφάνιος ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Στεφάνου Δαπόντε εἰς τὴν Σκόπελον. Δὲν εἶναι ἀπίθανον τὰ πρῶτα μαθήματα νὰ τὰ ἤκουσεν εἰς τὴν Σκόπελον.

² - ³ Νέος Ἑλληνομνήμων, ἔτ. 1916, σ. 427 καὶ 429.

⁴ Ὁ Ἐπιφάνιος ἐνυμφεύθη τὸ 1798 εἰς τὴν Σκιάθον τὴν Οὐρανίτσαν, κόρην τοῦ προεστοῦ τοῦ Κάστρου Θωμᾶ Κουμπῆ, καὶ ἀπέκτησε δύο υἱοὺς καὶ τρεῖς θυγα-

**

‘Ο ‘Επιφάνιος Δημητριάδης ἦτο πολυγραφώτατος. Ἐγραψεν ἱστορικά καὶ φιλοσοφικά ἔργα, ποιήματα, κωμωδίας, ἐπιγράμματα, ἐπιστολάς, ὕμνο-γραφήματα καὶ ἐγκωμιαστικούς λόγους. Ἀπὸ τὰ ἔργα του ἐξέδωκεν ὁ ἴδιος μόνον δύο μὲ τὸ ψευδώνυμον «Στέφανος Δημητριάδης», ὅλα δὲ τὰ ὑπόλοιπα τὰ ἀφησεν ἀνέκδοτα.

τέρας. Ὁ πρῶτος υἱὸς τοῦ Ἐπιφανίου, ὁ Διονύσιος, ἐγινε μοναχὸς καὶ ὑπῆρξεν ἀπὸ τοὺς τελευταίους κολλυβάδας καὶ κληρικός μὲ μεγάλην μόρφωσιν. Τὸν γάμον τοῦ Ἐπιφανίου περιγράφει ὁ Παπαδιαμάντης εἰς τὸ δυήγημα «Μαῦρα κούτσουρα».

Ἁ Ὁ Τρύφ. Εὐαγγελίδης ἔχει τὴν γνώμην, ὅτι ὁ Στέφανος Δημητριάδης καὶ ὁ Ἐπιφάνιος Δημητριάδης εἶναι δύο διάφορα πρόσωπα (Τρύφ. Εὐαγγελίδου, Ἡ νῆσος Σκιάθος, σ. 137 καὶ «Σκιάθος», ἄρθρον ἐν Μ. Ε. Ἐγκυκλοπαιδείᾳ, τόμ. ΚΑ', 1933, σ. 229). Οἱ δὲ συγγραφεῖς Ἀποστολίδης, Παπαδόπουλος - Βρετός, Ζαβείρας, Παρανίκας καὶ Σάθας γνωρίζουν τὸν Ἐπιφάνιον Δημητριάδην μόνον μὲ τὸ ψευδώνυμον Στέφανος Δημητριάδης, καθόσον τὰ ἔργα τὰ ὁποῖα ἔφερον τὸ πραγματικὸν του ὄνομα δὲν εἶχον ἀκόμη ἐκδοθῆ. Ὁ Παπαδιαμάντης καὶ ὁ Μωραϊτίδης ὁμως ἐκθέτουν ὀρθὰ τὸ ζήτημα. Ὁ Παπαδιαμάντης γράφει τὰ ἑξῆς: «Ὁ Ἐπιφάνιος ἐπῆρε τὴν γυναικὰ του κ' ἐπῆγεν ὡς διδάσκαλος εἰς τὴν Ὑδραν, ὅπου διέτριψεν ἔτη πολλὰ, μεταξύ τοῦ τέλους τοῦ ΙΗ' καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, διδάσκων τὰ ἑλληνικὰ γράμματα. Ὑπέγραφε δὲ συνήθως Στέφανος (ἀντὶ τοῦ Ἐπιφανίου) Δημητριάδης.» (Τὰ μετὰ θάνατον. Ἡ Χολεριασμένη, σ. 70.) Ὁ δὲ Μωραϊτίδης σημειώνει, ὅτι «ὁ πολυγραφώτατος οὗτος συγγραφεὺς τόσῃ ταπεινοφροσύνῃ εἶχεν, ὥστε κατώρθωσε νὰ ἀπομεινῇ ὅλως ἄγνωστος, διότι διατριβὰς τινὰς ἄλλας φιλοσοφικῆς πάντοτε ὕλης ἐδημοσίευσεν ἐν Βενετίᾳ ἀνωνύμως, μίαν δὲ προσφώνησιν εἰς ἀρχαίαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐδημοσίευσεν ὑπὸ τὸ ὄνομα Στέφανος» (Παρνασσός, ἔτ. 1884, σ. 395). Ὅτι πραγματικὰ Ἐπιφάνιος Δημητριάδης καὶ Στέφανος Δημητριάδης εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον φαίνεται, ἐκτὸς τῆς μαρτυρίας τοῦ Παπαδιαμάντη καὶ Μωραϊτίδη, καὶ ἀπὸ τὸ ἴδιον ὕψος τὸ ὁποῖον ἔχουν τὸ βιβλίον «Ἀπανθίσματα» ποὺ ἐξέδωκεν ὁ Στέφανος Δημητριάδης καὶ ἀνέκδοτα ἔργα τὰ ὁποῖα ἐδημοσιεύθησαν ἀργότερα (βλέπε «Παγκόσμιον Πανήγυριν» τοῦ Ἐπιφανίου Δημητριάδου). Τὸ αὐτὸ ἀποδεικνύεται ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸν κώδικα ὑπ' ἀριθμ. 21, ὁ ὁποῖος εὑρίσκειται εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Σπυρίδωνος Λάμπρου καὶ περιλαμβάνει διάφορα ἐπιγράμματα, προσφωνήσεις, ἐπιστολάς κ.ἄ. τοῦ Ἐπιφανίου Δημητριάδου. Ἐκεῖ περιέχεται ἡ «Προσφωνήσις πρὸς τὸν ὑψηλότερον βοεβόδαν Μουρούξην», ἡ ὁποία κατὰ τὸν Μωραϊτίδην ἐτυπώθη μὲ τὸ ὄνομα Στέφανος Δημητριάδης. Ἐπειτα εἰς τὰς ἐπιστολάς τὸ ὄνομα τοῦ ἀποστολέως ἐναλλάσσεται· ἄλλοτε ὑπάρχει τὸ ὄνομα Ἐπιφάνιος καὶ ἄλλοτε Στέφανος: Ἐπιφάνιος *Λυσαγόρα*, Ἐπιφάνιος *Ἰωάννη φίλω μοναδικῷ*, Στέφανος *Μελεῖω*, Στέφανος *Γρηγορίω*, Στέφανος *Ναοῦμ κ.ἄ.* (Κατάλογος τῶν Κωδικῶν τῶν ἐν Ἀθῆναις βιβλιοθηκῶν πλὴν τῆς Ἐθνικῆς. Κώδικες τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Σπυρίδωνος Π. Λάμπρου, Νέος Ἑλληνομνήμων, τόμ. ΙΖ', 1923, σ. 301). Ἀκόμη προσθέτω, ὅτι, ἀν ὁ Στέφανος Δημητριάδης ἦτο ἄλλο πρόσωπον, ἔπρεπε ὁ Ἐπιφάνιος Δημητριάδης νὰ ἀναφέρῃ αὐτὸν εἰς τὸ ἔργον του «Ἱστορία τῆς νήσου Σκιάθου», ἐκεῖ ὅπου σημειώνει τὸς λογίους Σκιαθίους (Νέος Ἑλληνομνήμων, ἔτ. 1916, σ. 435). Θὰ ἦσαν ἐξ ἄλλου σύγχρονοι καὶ ἔπρεπε νὰ τὸν γνωρίζῃ.

Τὰ ἔργα τὰ ὁποῖα ἐξέδωκεν ὁ ἴδιος εἶναι :

α) «*Προσφώνησις* πρὸς τὸν ὑψηλότατον, σοφώτατόν τε καὶ μεγαλοπρεπέστατον αὐθέντην καὶ ἡγεμόνα πάσης Οὐγγροβλαχίας κύριον Ἰωάννην Ἀλέξανδρον Κωνσταντίνου Μουρουζῆν βοεβόδαν». Ἡ προσφώνησις αὐτή, καθὼς γράφει ὁ Μωραϊτίδης, ἐτυπώθη εἰς τὴν Βενετίαν εἰς βιβλίον ἀπὸ ὀκτῶ σελίδας. Ἦτο δὲ γραμμένη εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ εἶχεν εἰς τὸ τέλος καὶ δύο ἐπιγράμματα εἰς ἰαμβικὸν μέτρον¹. Καὶ

β) «*Ἀπανθίσματα*», τὰ ὁποῖα ἐξέδωκεν εἰς τὴν Βιέννην τὸ 1797. Ὁλόκληρος ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου ἔχει ὡς ἑξῆς :

Ἀπανθίσματα
ἐκ τινος βιβλίου ἑτερογλώσσου συλλε-
θέντα προσαρμοσθέντα τε καὶ μετα-
φρασθέντα εἰς τὴν ἡμετέραν
ἁπλῆν διάλεκτον
παρὰ
τοῦ ἔλλογιμωτάτου καὶ λίαν φιλογενοῦς
Στεφάνου Δημητριάδου
τοῦ
ἐκ νήσου Σκιαθοῦ².

«Πρὸς τοὺς ἀναγνώστας» ὁ συγγραφεὺς τῶν Ἀπανθισμάτων γράφει :
«*Βλέπωντας μέσα εἰς ἓνα βιβλίον ἑτερόγλωσσον ἀναμεταξὺν εἰς ἄλλας πολλὰς γνώμας ὁποῦ εἶχεν, ὅτι ἦτον καὶ κάποιαις καλαῖς καὶ σοφαῖς διδασκαλίαις... ἀπὴνθισα ὅσον ἦτον χρήσιμον καὶ ἐπωφελές, καὶ προσαρμοζόντας το τὸ μετέφρασα εἰς τὴν ἡμετέραν ἁπλῆν διάλεκτον, διὰ τὸ νὰ προξενήσω εἰς τοὺς ὁμογενεῖς μου καὶ χάριν διατριβῆς καὶ χάριν νέων ἰδεῶν καὶ χάριν λυσιτελείας, ὡσὸν ὁποῦ αὐτὰ τὰ ἔχει ὅλα, μὲ τὸ νὰ εἶναι καὶ κατὰ τὸν σχηματισμὸν ἐπιτερές, καὶ κατὰ τὸ ὕφος τον γλαφυρὸν καὶ κατὰ τὰς ἰδέας του ἀξιοπερίεργον καὶ λυσιτελές.*»

Τὸ περιεχόμενον κατόπιν τοῦ βιβλίου εἶναι διδασκτικόν. Ὁ συγγραφεὺς βλέπει εἰς τὸ ὄνειρόν του, ὅτι εὐρίσκεται εἰς τὴν χρονολογίαν 2400 μ.Χ. καί, εἰς περίπατον τὸν ὁποῖον κάμνει μέσα εἰς μίαν μεγάλην εὐρωπαϊκὴν πόλιν μὲ τὴν καθοδήγησιν σοφοῦ ὁδηγοῦ, βλέπει, ἀκούει καὶ διδάσκεται πράγματα ὠραῖα, πρακτικὰ καὶ εὐχάριστα, ἀλλὰ ἀσυνήθιστα διὰ τὴν ἐποχὴν του.

«*Ἐπαρατήρησα, γράφει, ὅτι ὅλοι οἱ πηγαινάμενοι ἔπιαναν τὰ δεξιὰ*

¹ Ἡ «*Προσφώνησις*» δὲν ὑπάρχει εἰς καμμίαν βιβλιοθήκην.

² Ἐν Βιέννῃ 1797, τύποις Μαρκ. Πούλιου, σχ. 16ον, σ. 48.

τοῦ δρόμου καὶ οἱ γυριζόμενοι τὰ ἀριστερά, αὐτὸς ὁ τόσοσ ἐνκόλος τρόπος τὸ νὰ μὴ συγκρούωνται οἱ ἄνθρωποι συγκεχυμένοι εἰς τοὺς δρόμους, πρὸ ὀλίγου ἐφευρέθηκεν, ἐπειδὴ εἶναι βέβαιον ὅτι μὲ τὸν καιρὸν γίνονται αἱ ὠφέλιμοι ἐφευρέσεις» (σ. 8).

Ἄλλαχοῦ :

«Κατὰ ἄλλον τρόπον ἢ διοικήσας μας ἐφρόντισε διὰ τὴν εὐτυχίαν τῶν σπαρτῶν, ποτίζοντας μὲ αὐλακας ὅπου ἐκατασκεύασαν, ὅλας τὰς ἀρούρας μας, αἱ ὅποια ποτὲ δὲν δυσιτυχοῦν, μήτε εἰς τὸν καιρὸν τῆς ξηρασίας» (σ. 16).

Καὶ ἄλλαχοῦ πάλιν :

«Ἄλλην φορὰν ἐπήγαιναν οἱ ἄνθρωποι ζητοῦντες τὰς ἡδονὰς εἰς τὰς πόλεις τὴν σήμερον πηγαίνουσι νὰ τὰς εὔρουν εἰς τὰ χωρία. Ἐκεῖ δὲν βλέπει τινὰς, παρὰ πρόσωπα χαρούμενα. Ἡ φιλοπονία δὲν ἔχει πλέον ἐκείνην τὴν μελαγχολικὴν θεωρίαν, μία γλυκεῖα ἄμιλλα παρακινεῖ τοὺς πάντας εἰς τὸ χρέος τους, καὶ τὸ πᾶν γίνεται εὐκόλον, ἤσυχον καὶ μάλιστα εὐάρεστον» (σ. 17).

Τὰ «Ἀπανθίσματα» διακρίνονται διὰ τὸ ὠραῖον ὕφος των καὶ ἀσφαλῶς τὸ περιεχόμενον εἶναι πρωτότυπον καὶ ὄχι μετάφρασις ἀπὸ ἑτερόγλωσσον βιβλίον. Ἴσως, ἐπειδὴ αἱ ἰδέαι τοῦ βιβλίου εἶναι προοδευτικαὶ καὶ εἰς πολλὰ σημεῖα τολμηραὶ, ὁ συγγραφεὺς ἠθέλησε νὰ τὰς παρουσιάσῃ ὡς ἰδέας ξένας. Ὁ Βαλέτας γράφει, ὅτι τὰ «Ἀπανθίσματα» εἶναι «λογοτεχνικὸ δοκίμιον ἄξιοπρόσεχτο παρουσιάζοντας ὠραῖες περιγραφάς, διαλόγους, πρόσωπα, σκηνὰς μὲ τολμηρὰς ἰδέας γιὰ τὴν παιδείαν, τὴ γλῶσσα, τοὺς θεσμούς, τὴν τεχνικὴν καὶ κοινωνικὴν πρόοδον» (Ἀνθολογία τῆς δημοτικῆς πεζογραφίας, σ. 571).

Ἀπὸ δὲ τὰ ἀνέκδοτα ἔργα τοῦ Ἐπιφανίου Δημητριάδου ἐδημοσιεύθησαν μέχρι σήμερον τὰ ἑξῆς :

α) «Ἱστορία τῆς νήσου Σκιάθου συγγραφεῖσα παρὰ Ἐπιφανίου διδασκάλου ἐκ τῆς αὐτῆς νήσου.» Ἡ ἱστορία αὕτη εἶναι πολὺ σύντομος, ἐστάλη δὲ ἀπὸ τὴν δημογεροντίαν τῆς νήσου μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν πρὸς τὸν ἔφορον τοῦ Μουσείου Ἀνδρέαν Μουστοξύδην μὲ τὴν παράκλησιν νὰ τὴν δημοσιεύσῃ. Ὁ Μουστοξύδης δημοσιεύων τὰς ἱστορικὰς αὐτὰς εἰδήσεις εἰς τὴν ἔφημερίδα «Αἰγιναιά» τὸ 1831¹ ἔκριεν εὐλόγον «παρεκβάσεις τινὰς καὶ προσίμια μὴ συντελοῦντα εἰς τὴν ὑπόθεσιν» νὰ τὰ ἀφαιρέσῃ καὶ ἐπλούτισε τὴν ἔκδοσιν μὲ ἰδικὰς του σημειώσεις, αἱ ὅποια εἶναι ἀρκετὰ διαφωτιστικά.

Ἡ «Ἱστορία τῆς νήσου Σκιάθου» μὲ τὰς συμπληρωματικὰς σημειώσεις τοῦ Μουστοξύδου ἀνεδημοσιεύθη ἀπὸ τὸν Δημ. Πανταζῆν εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῶν Μαθητῶν τὸ 1855².

¹ Ἡ Αἰγιναιά, ἔφημερις φιλολογικὴ, ἐπιστημονικὴ καὶ τεχνολογικὴ, 15 Σεπτεμβρίου 1831 (ἀριθ. φύλ. Ζ', σ. 223 - 227).

² Ἐφημερις τῶν Μαθητῶν, 12 Ἀπριλίου 1855 (ἀριθ. φύλ. 112).

β) «*Παγκόσμιος Πανήγυρις συντεθεῖσα παρ' Ἐπιφανίου Δημητριάδου ἐκ νήσου Σκιάθου.*» Εἶναι φιλοσοφικὸν διδακτικὸν ποίημα εἰς δεκαπεντασύλλαβον μέτρον καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ 1426 στίχους. Ἡ ὑπόθεσις τοῦ στρέφεται γύρω ἀπὸ μίαν πανήγυριν, εἰς τὴν ὅποιαν πωλοῦνται διάφοροι ἀρεταὶ καὶ κακίαι, ἡ δὲ γλῶσσα τοῦ εἶναι δημοτικὴ.

Ἡ ἀρχὴ τοῦ ποιήματος ἔχει ὡς ἑξῆς :

*Ἐπήγαμεν μίαν φορὰν εἰς ἓνα πανηγύρι,
ὅπου ἦτον παγκόσμιον νὰ κάμωμεν σεῆρι,
καὶ νὰ ἰδοῦμεν πράγματα, ὅπου τὰ ἐπωλοῦσαν,
καὶ ὄλους τοὺς ἀγοραστὰς ἐκεῖ τοὺς προσκαλοῦσαν.
Ἐθθὺς δύο φιλόσοφοι βλέπομεν νὰ μᾶς κράζουν
καὶ μέσα στ' ἀργαστῆρι τοὺς νὰ ἔμβωμεν προστάζουν,
διὰ νὰ ἀγοράσωμεν μὲ κάθε προθυμίαν
πράγματα χρειαζόμενα εἰς κάθε ἡλικίαν.
Ὁ εἰς πωλοῦσεν ἀπ' αὐτοὺς γλώσσαις, πὸν δὲν μιλοῦσαν,
παρὰ ὅποταν ἔπρεπε, κι' ὄλοι τὰς ἐπαινοῦσαν.
Ὁ ἄλλος ἔδιδεν ἀντιὰ πολλὰ ἐπαινεμένα,
πὸν στὰ καλὰ ταν ἀνοικτὰ, στὰ δὲ κακὰ κλεισμένα.*

Ἡ «Παγκόσμιος Πανήγυρις» ἐγράφη τὸ 1813 καὶ τὴν ἐξέδωκε μὲ προλογικὸν σημείωμα ὁ Ἀλέξ. Μωραϊτίδης εἰς τὸ περιοδικὸν Παρνασσὸς τὸ 1884¹.

γ) «*Παναγία ἡ Κουνίστρια ἢ ἱστορία τῆς ἐν τῇ νήσῳ Σκιάθῳ σεβασμίας εἰκόνας τῆς Θεοτόκου τῆς καλουμένης Εἰκονιστρίας, συγγραφεῖσα ὑπὸ Ἐπιφανίου Δημητριάδου Σκιαθίου.*» Εἰς τὸ ἔργον αὐτὸ ἱστορεῖ ὁ Ἐπιφάνιος πῶς κατὰ τὸ 1650 ὁ ἱερομ. Συμεὼν, «*ἐκ τῆς αὐτῆς νήσου καταγόμενος, γηραλέος τὴν ἡλικίαν, ἀνὴρ ἐναρέτου βίου καὶ ἡσυχαστῆς*», εὔρε κατόπιν θείας ἀποκαλύψεως τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας, καθὼς καὶ τὰ θαύματα τὰ ὅποια ἀποδίδονται εἰς τὴν εἰκόνα. Ἐξηγεῖ ἀκόμη καὶ διατὶ ἡ εἰκὼν ὀνομάσθη Κουνίστρια.

Τὸ χειρόγραφον τῆς ἱστορίας αὐτῆς εὑρέθη εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ τὸ ἀντέγραψεν ὁ ἐκ Σκιάθου ἱερομ. Εὐλόγιος Μυρώδης. Ἐτυπώθη δὲ δύο φορές. Ἡ πρώτη ἔκδοσις ἔγινε μὲ τὴν φροντίδα τοῦ Α. Παπαδιαμάντη καὶ δι' ἐξόδων τοῦ Γεωργ. Εὐθυμιάδου εἰς τὸν Βόλον τὸ 1903 καὶ ἡ δευτέρα ἔκδοσις ἔγινε μὲ τὴν φροντίδα τοῦ Α. Μωραϊτίδου καὶ δι' ἐξόδων τοῦ ἱατροῦ Γεωργ. Πανώρα εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1926. Ὁ Παπαδιαμάντης προσέθεσεν

¹ Παρνασσός, τόμ. Η' (1884), σ. 396 - 409, 697 - 711 καὶ 844 - 853.

«ὀλίγας σημειώσεις πρὸς μείζονα διασάφησιν καὶ ὑπομνηματισμὸν τοῦ κειμένου», ὃ δὲ Μωραϊτίδης προσέθεσε καὶ ἀκολουθίαν, ἡ ὁποία ψάλλεται ὅταν ἐφορτάζεται ἡ εὔρεσις τῆς εἰκόνας, καθὼς καὶ παρακλητικὸν κανόνα, ἔργα ποῦ τὰ ἔγραψεν ὁ ἴδιος.

δ) «*Ἀὐτοβιογραφία Ἐπιφανίου Δημητριάδου.*» Εἶναι γραμμένη εἰς ποιητικὸν λόγον καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ 162 λαμβικούς στίχους. Ἀρχίζει μὲ τὴν γέννησίν του καὶ περιγράφει κατόπιν μὲ ἀκριβείαν, ἀλλὰ καὶ μὲ χάριν, τὰς σπουδὰς του, τὴν διδασκαλικήν του σταδιοδρομίαν, τοὺς ἄλλους σταθμοὺς τῆς ζωῆς του καὶ τὸν γάμον του. Τελειώνει τὸ 1808, ὅτε γεννᾶται ἡ τρίτη θυγάτηρ του Σαρεῖνα.

Τὴν «*Ἀὐτοβιογραφίαν*» ἐξέδωκεν ὁ καθηγητὴς Σπυριδὼν Λάμπρος εἰς τὸ περιοδικὸν του Νέος Ἑλληνομνήμων τὸ 1916¹.

ε) «*Ἱστορία τῆς νήσου Σκιάθου.*» Εἶναι κατὰ βάσιν ὁμοία μὲ τὴν προηγουμένην ἱστορίαν, τὴν ὁποίαν ἐδημοσίευσεν ὁ Μουστοξύδης, εἶναι ὅμως ἐκτενεστέρα, διότι ἔχει ἐπὶ πλεόν πρόλογον καὶ πολλὰς εἰδήσεις εἰς τὸ τέλος. Ἀπὸ τὸ κείμενον ποῦ εἶναι τὸ ἴδιον εἰς τὰς δύο ἱστορίας ἀποδεικνύεται, ὅτι ὁ Μουστοξύδης ἤλλαξεν ὀλίγον καὶ τὸ λεκτικὸν εἰς τὸ χειρόγραφον, τὸ ὁποῖον τοῦ ἔστειλεν ἡ δημογεροντία τῆς Σκιάθου.

Εἰς τὸν πρόλογόν του ὁ Ἐπιφάνιος γράφει :

«*Βουληθέντι κάμοι ἱστορίαν τινὰ τῆς πατρίδος τοπικὴν ξυντιθέναι, ἐχρῆν, νόμοις ἱστορίας πεισθέντι, ἀληθείας πάσης ἐχομένῳ ταύτης πέρι διαλαβεῖν, μηδ' ἀναπλάττειν διανοίας ἀνυπόστατα πράγματα· ἱκανὴ καὶ γὰρ ἡ ἀλήθεια ἀκραιῶς τε καὶ ἀκραιφνῆς οὕσα εὐφημῆσαι τὰ πράγματα, κἂν μέτρια δοκῆ, ὅπου γε ὑπερβάντα τὸ ἀληθὲς ὑπερβολῇ τῶν ἐπαίνων μεμπτὰ τυγχάνει καὶ εὐκλείας μετέσχηκε.*»²

Διαιρεῖ δὲ κατόπιν τὸ περιεχόμενον εἰς τρία μέρη. Εἰς τὸ πρῶτον μέρος «*περιγράφει αὐτὸ τὸ ἱστορούμενον τοπικῶς*» καὶ πραγματεύεται διὰ τὴν θέσιν, ὀνομασίαν, μέγεθος, τὰς ἀσχολίας τῶν κατοίκων, τὰ προϊόντα καὶ διὰ τοὺς πρώτους κατοίκους τῆς νήσου. Εἰς τὸ δεύτερον «*διαλαμβάνει περὶ τῶν κατὰ διαφόρους καιροὺς οἰκησάντων τὴν νῆσον*» καὶ περιγράφει τὴν σταδιοδρομίαν τῆς νήσου ὑπὸ τοὺς Ρωμαίους, Βυζαντινοὺς, Ἐνετοὺς καὶ Τούρκους. Ἐδῶ κάμνει λόγον εἰς τὸ τέλος καὶ διὰ τοὺς λογίους τῆς νήσου³. Καὶ εἰς τὸ τρίτον μέρος «*λέγει τὴν παρουσίαν τῶν κατοίκων τῆς νήσου ταύτης*

¹ Νέος Ἑλληνομνήμων, τόμ. ΙΓ' (1916), σ. 425 - 430.

² Νέος Ἑλληνομνήμων, ἔτ. 1916, σ. 431.

³ Διὰ τὸν ἑαυτὸν του γράφει : «*Κἂν τοῖς τρέχουσι χρόνοις ἔδοξε βλαστήσασα καὶ ἄλλον πατριῶτην λόγον μετεσχηκόια Ἐπιφάνιον τε τοῦνομα ἐκ τῶν προυχόντων τῆς νήσου (εἰ δέον ὅλος ἀριθμεῖσθαι αὐτὸν τοῖς λογίοις), ὅς γε καὶ τὸ παρὸν ξυνέθετο ἀπομνημόνευμα εἰς αὐτὸν μνήμην.*» (Νέος Ἑλληνομνήμων, ἔτ. 1916, σ. 435.)

κατάστασιν», τὴν ὁποίαν παρουσιάζει ἀξιολογῶν. Εἰς τὸν ἐπίλογον δὲ σημειώνει τὴν ἐγκατάστασιν τῶν Λιμνίων τῆς Εὐβοίας εἰς τὴν Σκιάθον.

Ἐκθέτει ἐπομένως τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου ἀρκετὰ συστηματικά. Ὡς μειονέκτημα ὅμως πρέπει νὰ θεωρηθῇ, ὅτι δὲν ἀναφέρει χρονολογίας εἰς τὴν ἔκθεσιν τῶν γεγονότων, καθὼς καὶ τὰς πηγὰς εἰς τὰς ὁποίας στηρίζεται. Παράλειψις εἶναι ἀκόμη, ὅτι δὲν διακρίνει τὴν ἀρχαίαν πόλιν τῆς νήσου ἀπὸ τὴν μεσαιωνικήν, τὸ Κάστρον, ἣ ὁποία τὴν διεδέχθη. Σημειῶνω ἀκόμη, ὅτι ἡ πληροφορία τοῦ συγγραφέως, ὅτι ἡ νῆσος Σκιάθος εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν εἶχε δύο πόλεις, τὴν Ἀθῆναι καὶ τὴν Λίτην, δὲν εἶναι ὀρθή. Εἰς τὴν γνώμην αὐτὴν κατέληξεν ὁ Ἐπιφάνιος ἀπὸ κακῆν ἀνάγνωσιν τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ Σεπτιμίου Σευήρου¹.

Ἡ «Ἱστορία τῆς νήσου Σκιάθου» ἐγράφη τὸ 1808² καὶ ἐδημοσιεύθη ἐπίσης ἀπὸ τὸν Σπυρίδωνα Λάμπρον τὸ 1916³.

Ἀνέκδοτα ἀκόμη ἔργα τοῦ Ἐπιφανίου Δημητριάδου ὑπάρχουν τὰ ἑξῆς :

Εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Σπυρίδωνος Λάμπρου⁴ : α) «Κωμῳδία Ἐπιμηθέως καὶ Πανδώρας συντεθεῖσα πρὸς ἠθικὴν διδασκαλίαν καὶ τέρψιν τῶν ἀναγινωσκόντων» (ἀριθ. κώδ. 20), β) Διάφορα ἐπιγράμματα καὶ ἐπιστολαὶ (ἀριθ. κώδ. 21), γ) «Ἀποφθέγματα Ἐπιφανίου Δημητριάδου» (ἀριθ. κώδ. 21), δ) Τρία Ἐγκώμια : ἐγκώμιον πανηγυρικὸν εἰς τὴν ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐγκώμιον πανηγυρικὸν εἰς τὴν ἁγίαν γέννησιν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐγκώμιον εἰς τὴν γέννησιν τῆς Θεοτόκου (ἀριθ. κώδ. 21) καὶ ε) «Διάλογος Ὀλυμπιάδος καὶ Διογένης» (ἀριθ. κώδ. 22).

Εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Ρωσικῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος τοῦ Ἁγίου Ὄρους⁵ : α) «Ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Τύχωνος ἐπισκόπου Ἀμαθοῦν-

¹ Τὴν ἐπιγραφὴν αὐτὴν ἐξέδωκεν ὀρθὰ ὁ Fredrich (C. Fredrich, Inscriptioes Graecae - Sciathus, τόμ. XII, Βερολίνον 1909, σ. 169).

² Εἰς τὸ τρίτον μέρος τῆς ἱστορίας του ὁ Ἐπιφάνιος γράφει, ὅτι πρὸ 37 ἐτῶν οἱ κάτοικοι τῆς νήσου «ὑπέστησαν τὴν τῶν κλεπτῶν μεγάλην λεηλασίαν καὶ οὐδαμῶς ἀνέλαβον». Ἡ λεηλασία αὕτη τοῦ Κάστρου, κατὰ τὴν ὁποίαν κατεστράφη καὶ τὸ ἀρχεῖον τῆς δημογεροντίας, εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐγίνετο τὸ 1771 ἀπὸ τὸν λήσταρχον καπετὰν Γιώργη Τζόγκανον (Βιβλίον πρακτικῶν δημοτικοῦ συμβουλίου Σκιάθου, 6η συνεδρίασις τῆς 26ης Σεπτ. 1837). Ἐπομένως 1771 καὶ 37 = 1808 εἶναι τὸ ἔτος ποῦ ἐγράφη ἡ ἱστορία τῆς νήσου Σκιάθου.

³ Νέος Ἑλληνομνήμων, ἔτ. 1916, σ. 430 - 436. Τελευταῖα ὁ Γ. Βαλέτας εἰς τὴν Ἀνθολογίαν τῆς δημοτικῆς πεζογραφίας ἀνεδημοσίευσε περικοπὴν ἀπὸ τὰ «Ἀπανθίσματα» τοῦ Ἐπιφ. Δημητριάδου, καθὼς παρουσίασε καὶ τὸ ποίημα «Μπροστά στὸν τάφο τοῦ πατέρα» ἐκ τοῦ γαλλικοῦ. (Βλέπε Γ. Βαλέτας, ἔνθ' ἀν., σ. 384 - 386 καὶ 399 - 400).

⁴ Νέος Ἑλληνομνήμων, ἔτ. 1923, σ. 298 - 302.

⁵ Σπυρίδωνος Λάμπρου, Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἑλληνικῶν κωδίκων, τόμ. Β', ἐν Κανταβρυγίᾳ τῆς Ἀγγλίας 1900, σ. 344.

τος», β) 25 Τροπάρια ἀφιερωμένα εἰς τὸν τότε ἐπίσκοπον Σκιαθοῦ καὶ Σκοπέλου καὶ γ) μία ἐπιστολή.

Καὶ εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ ἐκ Σκιαθοῦ ἐφοπλιστοῦ Θωμᾶ Ἐπιφανιάδου¹, ὁ ὁποῖος καταγεται ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν τοῦ Ἐπιφανίου Δημητριάδου, εὐρίσκονται : α) ἀρχετὰ λυρικά ποιήματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα μερικά εἶναι μετάφρασις ἐκ τοῦ γαλλικοῦ, β) διατριβὴ «Περὶ τῆς νέας μας ποιητικῆς» καὶ γ) σύντομος ἱστορία τῆς νήσου Τζίας².

*
**

Ὁ Ἐπιφάνιος Δημητριάδης διεκρίθη διὰ τὴν πολυμάθειάν του. Εἰς τὴν Σκιάθον ἔμεινε γνωστὸς ὡς «λογιώτατος». Ἐγνώριζε καλὰ τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν, καθὼς καὶ τὴν νέαν, ἐπίσης καὶ τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν. Κατεῖχεν ἀκόμη τὴν ἱστορίαν μας καὶ δὲν τοῦ ἔλειπε καὶ ἡ φιλοσοφικὴ κατάρτισις. Τὰ ἔργα του, τυπωμένα καὶ ἀνέκδοτα, μαρτυροῦν τὴν ἱστορικὴν γνῶσιν καὶ τὴν φιλοσοφικὴν του σκέψιν. Ὡς διδάσκαλος δὲ εἰργάσθη μὲ ἐνθουσιασμὸν ἀπὸ τὴν νεαράν του ἡλικίαν καὶ μὲ τὸ διδασκαλικὸν του κήρυγμα, τὸ ὁποῖον ἐτροφοδοτεῖτο ἀπὸ τὴν ἑλληνομάθειαν καὶ φιλοπατρίαν του, ἐστάθη πραγματικὰ πνευματικὸς ὁδηγὸς εἰς τὸν ὑπόδουλον ἑλληνισμόν.

Ὁ Ἐπιφάνιος Δημητριάδης ἀνήκει εἰς τοὺς λογίους ἀνδρας καὶ διδασκάλους τοῦ Γένους, οἱ ὁποῖοι ἔζησαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς δουλείας.

ΙΩ. Ν. ΦΡΑΓΚΟΥΛΑΣ

¹ Α. Μωραϊτίδου, Μὲ τοῦ Βορηὰ τὰ Κύματα, σειρὰ Δ', σ. 126 καὶ 137 καὶ πέρ. Παρνασσός, ἔτ. 1884, σ. 395.

² Ὁ Ἐπιφάνιος Δημητριάδης εἶχε γράψῃ καὶ ἄλλο ἔργον, φιλοσοφικόν, «Περὶ τῶν αἰωνίων ἀληθειῶν», τὸ ὁποῖον ἐχάθη. Εἰς τὴν Κέα τὸ 1814 διεπραγματεύετο τὴν ἐκτόπωσίν του μὲ τὸν Ἠλίαν Καλλιγᾶν (Παρνασσός, ἔτ. 1884, σ. 395).